

ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА ЯК ЧАСТИНА ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Сьогодні бібліотеки відіграють важливу роль у забезпеченні доступності інформаційних ресурсів, виступають невід'ємною частиною інформаційного суспільства і виконують низку важливих функцій, серед яких: реалізація гарантованого права на доступ до інформації; створення та зберігання величезних масивів інформації; системна організація електронних ресурсів за галузями знань та іншими ознаками. Зокрема, це стосується і бібліотек вищих навчальних закладів (ВНЗ). Ці бібліотеки повинні відповідати статусу соціокультурних інституцій, керуючись найважливішими пріоритетами в галузі організації, споживання та розподілу інформаційно-освітніх послуг. Зміни в організації гнучкого навчального процесу потребують перебудови у діяльності бібліотек. Тому актуальним напрямком є створення електронних бібліотек, оскільки доступ до електронних ресурсів через мережу надає можливості зовсім іншого порядку.

Електронні бібліотеки (ЕБ) – один із популярних та перспективних напрямів організації електронних інформаційних ресурсів. Вони створюються як розподілені інформаційні системи, що дозволяють ефективно використовувати цифрові формати інформаційних ресурсів та розподіляти їх через глобальні мережі передачі даних у зручному для користувача вигляді.

Болонський процес та інші міжнародні угоди формують нові підходи й критерії якості освіти. Природно, освітня модернізація зумовлює перебудову вузівських бібліотек. Сучасний навчальний заклад пропонує інтенсивне використання високотехнологічних засобів роботи з освітніми ресурсами різних типів. Складовою вузівського науково-освітнього інформаційного простору, що відіграє особливу роль у розширенні доступу до інформації, стають вузівські електронні бібліотеки.

Основна мета створення вузівських електронних бібліотек полягає у високоякісному інформаційному забезпеченні навчального процесу, наукової, управлінської та інноваційної діяльності засобами доступу і відображення власних ресурсів в Інтернеті, а також упровадження навчальних систем, розширення додаткових освітніх послуг шляхом дистанційного навчання, підвищення якості масової роботи.

ЕБ освіти повинна забезпечити інтеграцію електронних освітньо-інформаційних ресурсів, ефективну навігацію та забезпечити доступ до них незалежно від місця розташування користувача.

Під інтеграцією ресурсів розуміємо їхнє об'єднання з метою використання інформації з її властивостями, особливостями подання і користувацькими можливостями. Об'єднання ресурсів не обов'язково має здійснюватися фізично, тобто може бути віртуальним. Головне, щоб воно забезпечувало користувачеві сприйняття доступної інформації як частини єдиного інформаційного простору.

Ефективна навігація в електронній бібліотеці є можливістю для користувача знаходити потрібну інформацію з найбільшою повнотою і точністю при найменших витратах зусиль у всьому доступному інформаційно-освітньому просторі.

Інформаційно-освітній простір визначається як сукупність науково-методичної, навчально-методичної, хрестоматійної, нормативно-технічної та інструктивної інформації, до якої має доступ користувач.

Порівняно із традиційними бібліотеками ЕБ мають значні переваги: доставляють інформацію користувачеві на місце її замовлення (достатньо мати комп'ютер, підключений до мережі Інтернет); надають більше можливостей щодо пошуку відомостей та їхнього опрацювання (оскільки практично будь-яке слово в тексті може бути пошуковим виразом); забезпечують спільне використання певної інформації, що значно спрощує завдання фізичного дублювання мало використовуваних матеріалів; відкривають перед бібліотеками й архівами шляхи забезпечення широкого доступу користувачів до своїх фондів за допомогою їхнього представлення в комп'ютерній мережі; надають змогу бібліотекам постійно підтримувати свої ІР в актуальному стані (оскільки оновлення електронної версії документа простіше, ніж друкарської); інформація доступна цілодобово і повсюдно; інформаційні матеріали можуть бути подані в різних форматах (текст, діаграма, аудіо, відео дані) та на різних носіях (папір, магнітні носії, пересилка електронною поштою, тощо).

Оскільки електронні бібліотеки, з одного боку, покликані виконувати функції, притаманні бібліотеці як історично складеній системі, а з іншого – відігравати роль повноцінних учасників інформаційного ринку через реалізацію стратегії діяльності традиційних бібліотек як соціальних інститутів у новому електронному технологічно-інформаційному середовищі, то типові функції ЕБ ВНЗ – це документально-комунікативна, просвітницька, інформаційна, функція обслуговування, накопичення, впорядкування, збереження та використання документованих знань.

Освітні електронні бібліотеки часто містять мультимедійні документи. Це пояснюють тим, що навчальний матеріал, зазвичай, створюють з використанням елементів мультимедіа. Це можуть бути

підручники, діаграми, малюнки, слайди презентацій, онлайнві презентації, навчальні відео- та аудіовізуальні записи лекцій.

Крім використання ЕБ звичайним способом, їх можна використовувати в дистанційній освіті, під час проведення аудиторних занять, для організації самостійної роботи учнів, для обміну досвідом викладачів, співпраці освітніх установ.

Загалом, створення освітніх електронних бібліотек у повному обсязі – складне завдання, що потребує вирішення безлічі організаційних, методичних і технічних питань, уніфікації технологічних засобів і форм представлення матеріалів. З іншого боку, створення інфраструктури всіх форм навчання стає стратегічним напрямом розвитку ВНЗ. Широке застосування ІКТ дозволяє ефективно вирішувати завдання підготовки та перепідготовки сучасних фахівців найвищого рівня. Освітні ЕБ володіють специфічною предметною галуззю, і з цим пов'язані особливі вимоги до них та особливості їхніх функціональних характеристик. Крім того, формування інфраструктури спільного інформаційного простору навчальних закладів є важливим кроком поетапного інтегрування у єдиний науково-освітній простір України, а надалі – у Європейський та світовий простір.

У світовій освітній практиці інформаційно-комунікаційні технології розглядають як якісно нові засоби поширення та акумулювання знань. До того ж актуальною є проблема їхнього раціонального використання в навчально-виховному процесі, управлінській діяльності, підвищенні кваліфікації педагогічних працівників та самоосвіті. Тому уряди більшості європейських країн, США та Канади серед своїх пріоритетних напрямів розвитку освіти та інформаційних ресурсів виділяють формування та наповнення цифрових бібліотек як стратегічно важливе завдання для підвищення якості та доступності освіти, а також для створення нових конкурентних переваг системи освіти.

Особливого значення також набуває проблема співробітництва електронних бібліотек, зокрема світових, із навчальними й науковими закладами. У зв'язку з цим проводять різні заходи, найперше з метою спільної підтримки і розроблення інформаційних матеріалів для освіти, а також для підвищення кваліфікації як працівників бібліотеки, так і освітян.

Таким чином, можна стверджувати, що найперспективнішим способом інформаційного забезпечення науки й освіти є використання електронних бібліотек, основними завданнями яких є забезпечення навчального процесу, надання користувачам можливості ефективного доступу до необхідних освітніх інформаційних ресурсів, світових надбань науки, освіти і культури.

Саме ЕБ нині є рушійною силою, що дозволить активізувати та значно прискорити роботу з формування доступної наукової інформації в Україні, тим самим спонукаючи кожен науковий, освітній і культурний заклад до активізації роботи із створення інформаційного середовища.

Значення електронних бібліотек для сучасної освіти і науки зумовлюється актуальними для України чинниками: зростанням кількості охоплених освітою (зокрема вищою) осіб; збільшенням бажаних здобувати освіту дистанційно у відповідь на вимоги сучасного ринку праці та внаслідок прагнення поліпшити умови життя; підвищенням продуктивності і ефективності освіти; інтернаціоналізацією і глобалізацією науки та посиленням міжнародної конкуренції на ринку наукових досліджень, інженерно-технологічних розробок та ринку освітніх послуг, що активно глобалізується.